

Ольга Дацків, асистент кафедри практики англійської мови
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

РОЗВИТОК ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СПЕЦКУРСУ “ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ”

Важливою умовою безпеки суспільства є наявність і збереження системи цінностей, що складають смисл людського буття. Учитель забезпечує у суспільстві відтворення та трансляцію духовних цінностей, здійснює духовний зв'язок поколінь і духовного досвіду людства. Стаття аналізує потенціал спецкурсу “Використання театралізації у викладанні іноземних мов” у розвитку цінностей особистості майбутнього вчителя іноземної мови.

Актуальність проблеми. Наш народ іде розбудови суверенної, демократичної, правової соціальної держави, метою якої є піднесення української спільноти до найвищого для сучасної епохи рівня цивілізації і культури та інтегрування України до європейського співтовариства.

Беручи участь у цьому глобальному процесі, вітчизняна педагогіка має виконати надзвичайно важливу місію очолити виховання людини громадянського суспільства та відповідної цьому суспільству гуманістичної моральної культури особистості, зорієнтованої на найдосконаліші соціокультурні стандарти та загальнолюдські цінності. Це знайшло втілення в державних національних програмах “Освіта” Україна XXI століття, законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Концепції виховання особистості в умовах розвитку української державності”, “Концепції громадянського виховання”, “Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст.”.

Суспільне життя переконує, що без культивування таких моральних цінностей як добро, людяність, відповідальність, почуття власної гідності, творча ініціатива, підприємливість, толерантність навряд чи можна розраховувати на поліпшення ситуації в нашій країні. Ці моральні феномени виконують функцію гармонізації особистих і суспільних інтересів.

На жаль, незважаючи на велике значення морально-духовних цінностей в житті людей, вони ще не зайняли належного місця в системі цінностей українського студентства. Недооцінюється роль емоцій в загальній системі засвоєння моральних принципів, не використовуються в достатній мірі епічно цінні ситуації, соціально цінна і особисто значима діяльність, спрямована на турботу про інших людей, про державу. В результаті у молоді не

завжди є можливість реалізувати свої знання в поведінці та вчинках, в них не розвиваються соціальні емоції співпереживання, співчуття, гордості за успіхи інших, а головне, не формується психологічна готовність самому визначати критерії добра і зла, діяти морально за власною ініціативою. Найбільш важливою умовою безпеки суспільства є наявність і збереження системи культурних та духовних цінностей, що складають ціннісний смисл людського буття. Саме педагог забезпечує у суспільстві відтворення та трансляцію духовних цінностей, здійснює духовний зв'язок поколінь і духовного досвіду людства. Особливого значення сьогодні набуває проблема виховання духовних цінностей у студентської молоді і, зокрема, у студентів ВНЗ педагогічного спрямування.

Далеко не кожен майбутній учитель іноземної мови спроможний знайти своє місце у вирішенні насущного завдання України – виховання гуманності підростаючого покоління. Не кожен розуміє, що розбудова держави вимагає масової творчості. Сьогодні важливо здійснити поглиблення теоретико-методологічних засад гуманістичного виховання студентів – майбутніх учителів, продовжити розробку та апробацію особистісно орієнтованих технологій, вести пошук резервів підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх публікацій. Проблему виховання духовних цінностей у студентської молоді достатньо глибоко вивчали О. Белих, О. Олексюк, О. Семашко, Б. Нагорний, Д. Чернилевський, Г. Шевченко, В. Яковенко та інші.

У розв'язання питання вдосконалення навчально-виховного процесу у сучасній вищій школі вагомий внесок зробили Б. Ананьєв, С. Архангельський, А. Алексюк, Є. Бондаревська,

РОЗВИТОК ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СПЕЦКУРСУ “ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ”

М. Буланова-Топоркова, С. Вівицька, З. Єсарєва, І. Зязюн, Д. Чернилевський та інші.

Проблемі загальнолюдських цінностей присвячені роботи зарубіжних вчених: E. Brightman, J. Bronowski, Sh. Clough, R. Coleburt, I. Ferguson, I. Findlay, A. Graham, E. Hall, S. Pepper, R. Perry.

Актуальність даної проблеми засвідчують дисертаційні дослідження українських науковців В. Долженка, який визначає умови та фактори, що впливають на формування загальнолюдських та національних цінностей у студентів вищих педагогічних навчальних закладів [2] та В. Сергєєвої, яка виділяє основні напрямки організації навчально-виховного процесу, що ставить за мету формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді [4]. Питання підвищення результативності особистісно орієнтованого навчання у вищих навчальних закладах на факультетах іноземних мов розглядаються О. Волченко [1] та іншими дослідниками у контексті вирішення проблеми формування професійної компетентності.

Метою статті є виявлення потенціалу спецкурсу “Використання театралізації у викладанні іноземних мов” у розвитку загальнолюдських цінностей майбутніх педагогів.

Серед завдань спецкурсу, який автор статті викладає на другому курсі англійського відділення факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, чільне місце посідають завдання виховання загальнолюдських цінностей та естетичних смаків майбутніх учителів іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на посилення інтересу до виховного процесу у вищій школі, який пов’язаний зі зміною парадигми освіти ХХІ століття, досягнень сучасної гуманітарної науки про людину як найвищу духовну цінність, проблема виховання загальнолюдських цінностей у студентів педагогічних закладів все ще залишається недостатньо вивченою і недостатньо технологічно розробленою.

Використання методу театралізації на заняттях з іноземної мови дозволяє ефективно навчати і виховувати студентів, бо текст п’єси є не лише прикладом того, як мова вживається у реальному житті, а й багатим виховним матеріалом. Різні жанри, стилі, епохи, особливості культур збагачують знання студентів з історії, літератури, мови, культури та їх внутрішній світ. Знайомство із літературними творами авторів із різних країн дає студентам можливість проникнути у культуру інших народів та усвідомити цінність і

неповторність власної. На заняттях спецкурсу у студентів формується полікультурність як “здатність освіти і виховання навчати студентську молодь сприймати різноманіття культур, здатність створити умови для формування толерантності” [2], а це у свою чергу сприяє формуванню національної свідомості, патріотизму, інтеркультурної комунікації особистості.

Вибір п’єс відрізняється варіативністю, Це можуть бути і костюмовані вистави із відповідними декораціями, або театральні читання, коли актори стоять перед публікою із сценаріями у руках, а глядачі повинні створювати образи у своїй уяві. Можна комбінувати обидва прийоми. У будь-якому випадку у студентів-акторів, режисерів, костюмерів, візажистів, освітлювачів і глядачів формуються естетичні цінності.

Безумовно, щоб працювати із п’єсою, у студентів повинні бути базові знання, певний лексичний запас, щоб драматичний твір не став для них непосильним вантажем. Однак через глибоке проникнення у зміст драматичного твору вони виявляють красу і гармонію іноземної та рідної мов.

Вивчаючи читання і письмо, студенти завжди запитують себе, де вони зможуть на практиці застосувати мову. П’єса – це завжди спілкування, спілкування акторів між собою та акторів і глядачів під час вистави. Завдання спецкурсу – виховувати культуру спілкування не лише на сцені чи у залі, але й у повсякденному житті.

У хорошій п’єсі діалоги завжди природні та точні. Вони можуть слугувати зразком, як говорять носії мови. У реальному житті ми говоримо не мовними зразками, а ідеями, емоціями, почуттями, і саме їх ми повинні навчитися додавати до своїх слів, якщо ми хочемо, щоб наша іноземна мова звучала природно. І викладач, і його студенти повинні розуміти, що “опанування духовними цінностями є еволюційний процес набуття духовного досвіду, розвитку ціннісних орієнтацій, духовних потреб і духовних почуттів” [2]. Коли у студентів накопичується певний запас знань з іноземної мови, виникає необхідність дати їм вихід. Драматизація є одним із способів реалізації цих знань. Якщо студенти будуть зацікавлені п’єсою, вони захочуть поставити її на сцені. Висока позитивна мотивація може слугувати компенсаторним фактором за умови, якщо запас знань, умінь та навичок у студента недостатньо.

Щоб поставити п’єсу на сцені, необхідно створити сприятливу атмосферу. Стосунки між студентами та викладачем повинні бути рівними

РОЗВИТОК ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СПЕЦКУРСУ “ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ”

та доброзичливими. Роль викладача – керувати і спрямовувати роботу студентів. Аудиторія – це місце, де вчать, тому тут допустимо робити помилки.

У аудиторії краще використовувати сучасні п'єси, прості одноактні сімейні драми чи комедії, що містять структури, лексику і фрази повсякденного спілкування. Студенти повинні прочитати п'єсу та виписати усі невідомі слова. Після цього доцільно обговорити, чому п'єса була написана, що намагався сказати автор, чи є у п'єси певний прихований зміст, чи лише змальовано певних людей чи місця. У подальшій роботі над текстом важливо використовувати систему “говори – і слухай”. Один студент читає свою репліку спочатку про себе, а потім, відклавши сценарій, звертається до людини, якій адресовані ці слова, і вимовляє їх так, як він їх запам'ятав. При цьому його партнер не повинен заглядати у сценарій, він повинен уважно слухати, бо це розвиває розуміння. Решту учасників п'єси теж повинні слухати, а не читати. Людина не може бути хорошим актором, якщо вона не може слухати, що і як говорить її співбесідник.

Студенти повинні чітко розуміти реакцію партнера, емоції, почуття. Це дасть змогу дотримуватись правильної інтонації. Театралізація допомагає удосконалити усі види мовленнєвої діяльності, а також сприяє розвитку особистості, соціальних емоцій співпереживання, співчуття, гордості за успіхи інших.

Особливо цінним у театралізації є розвиток креативності. Коли у студентів є творчий вихід, вони по-новому сприймають літературу і життя, починають переосмислювати життя як найвищу людську цінність. Як зазначає В.Л. Петрушенко, “творчість і свобода надають сенсу видам людської діяльності і є передумовами самореалізації особистості” [3].

Через театралізацію іноземна мова стає живим досвідом спілкування. Цей вид діяльності допомагає перемогти невпевненість у своїх силах, побоювання зробити помилку, страх перед аудиторією. Студенти вивчають нову лексику, яку вони можуть використати у повсякденному спілкуванні, форми етикету та зразки поведінки. У ситуаціях спілкування із носіями мови вони почувають себе більш невимушено і розкуто.

Коли ми вивчаємо театральний текст для того, щоб знати, як зіграти ту чи іншу роль у виставі, ми повинні ставити запитання і приймати рішення. Кожен студент-актор повинен для себе вирішити, хто його герой, чого він хоче і що він робить, щоб отримати те, чого він хоче. Цьому вчить система Станіславського. Драматург не дасть нам всієї

інформації, а тому, читаючи текст, студент-актор мусить винайти або створити щось сам, звичайно, дотримуючись тексту. Актор повинен відповісти на такі запитання:

1. “Хто я?” Тут говоримо про чотири головні характеристики героя: стать, вік, походження та рід занять. Цю інформацію зазвичай легко знайти у тексті.

2. “Як я сюди потрапив?” Далі актор читає текст і вирішує, що привело його героя у цей сюжет. Тут важливо зрозуміти ті обставини і події, які вплинули на героя п'єси.

3. “Чого я хочу?” Тут слід замислитись не лише над власною метою, але і над прагненнями інших. Що він думає про інших дійових осіб, чого, на його думку, хоче кожен з них.

4. “Як мені досягти цього?” Найважливішим для актора є виявлення того, якою особистістю є його персонаж, якими шляхами він досягає поставленої мети. Відповідь на це важливе запитання дає актору у руки ключ до успіху на сцені.

Відповідаючи на ці запитання, студент-актор замислюється над сенсом людського життя – “питанням про існування у людини таких життєвих цінностей, орієнтирів, ідеалів, принципів, під які вона може підводити більшість ситуацій, або вирішень, з якими стикається у житті” [3].

Висновки. Оже формування загальнолюдських цінностей є одним із найважливіших з усіх завдань, які стоять перед українською школою. Його ефективно вирішення дасть нашій державі змогу зайняти гідне місце серед інших європейських держав. Навчання та виховання підрастаючого покоління здійснюють учителі, і тому ВНЗ педагогічного спрямування повинен створити усі необхідні умови і забезпечити здійснення гуманістичного навчально-виховного процесу, у якому сама особистість та її цінності були б у центрі уваги. Наше практичне дослідження підтвердило доцільність включення у навчальні плани дисциплін та спецкурсів, які покликані формувати особистісний компонент професійної компетенції учителя іноземних мов. Подальшого вивчення потребує динаміка розвитку загальнолюдських цінностей після вивчення згаданого курсу та рівень сформованості ціннісної шкали на старших курсах факультету іноземних мов.

1. Волченко, О. *Формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах. Автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04. – Житомир, 2006. – 20 с.*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

2. Долженко, В. Виховання духовних цінностей у студентської молоді в полікультурному просторі. Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07.— Луганськ, 2006. — 20 с.

3. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих

закладів освіти III – IV рівнів акредитації, 4-те видання. – Львів: “Новий Світ – 2000”.

4. Сергєєва, В. Формування загальнолюдських цінностей у підлітків у процесі вивчення іноземних мов. Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. – Луганськ, 2006. – 20 с.

Олександра Лисевич, асистент

кафедри змісту і методики початкового навчання педагогічного факультету
Криворізького державного педагогічного університету

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядається культура педагогічного спілкування як частина загальної культури та показник професійної культури майбутніх вчителів. Визначено сутність, структуру, функції педагогічного спілкування та запропоновано рекомендації щодо організації спілкування у навчальному процесі.

Постановка проблеми. Відомо, що культура є мірою розвитку особистості, оскільки демонструє і обсяг засвоєних нею цінностей, і спосіб, яким досягнула ці цінності.

Безперечною є важливість формування культури педагогічного спілкування майбутнього вчителя. Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що культура педагогічного спілкування є результатом як зовнішніх та внутрішніх ресурсів навчання, так і об'єктивних та суб'єктивних аспектів.

Дослідники стверджують, що лише незначна частина майбутніх спеціалістів досягає певного рівня сформованості культури педагогічного спілкування в умовах некерованого розвитку цього показника професійної підготовки майбутніх фахівців.

Особистість постійно знаходиться у ситуації оцінки подій, що відбуваються, постановки задач, пошуку, приймання рішень і їх реалізації. Зміст її діяльності визначається розумінням, пізнанням і актуалізацією цінностей. На думку А.Г. Асмолова, цінності виконують функцію стимулів, створюють умови для реалізації активності особистості на нормативно-рольовому та особистісно-смысловому рівнях [1].

Особистість завжди знаходиться і діє у рамках загальнолюдських цінностей, тобто у рамках певної культури і є одночасно об'єктом культурного впливу та суб'єктом, творцем цінностей [8].

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Культура у контексті діяльнісного підходу, різні її

аспекти у діяльності розглядались у роботах К.А. Абульхановой-Славської, А.Г. Асмолова, Б.В. Брушлинського, Л.С. Виготського, В.В. Давидова, В.П. Зінченко, М.С. Кагана, Б.Ф. Ломова, С.Л. Рубінштейна.

У контексті культурологічних досліджень важливим залишається питання про зв'язок індивіда і культури. В.С.Біблер, Л.Н.Коган, М.М.Бахтін розглядають культуру як зміну людської особистості, її становлення, розвиток та прояв своїх можливостей.

Метою статті є завданням освіти є залучення людини до культурних цінностей науки, мистецтва, перетворення природної людини у культурну.

Мета освіти – культурні цінності, до яких у процесі освіти треба залучити людину. Таким чином, система освіти повинна підготувати особистість до професійної діяльності шляхом формування культури.

Отже, ми будемо відштовхуватись від загального визначення культури як універсальної категорії людського буття, аналізуючи сутність та складові компоненти такого феномену як культура педагогічного спілкування.

Виклад основного матеріалу. У сучасній культурології проведено досить повний аналіз поняття “культура”. Ми можемо говорити про те, що розуміння культури залежить від теоретико-пізнавальних, методологічних причин та від професійних, соціальних позицій дослідників. На сучасному етапі існують три напрямки, які розглядають культуру як :